

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานแก่นักศึกษาผ่านการฟ้อนในประเพณี บุญบั้งไฟ บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี*

ธรรญา ภูมิจิโรจ

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Corresponding author e-mail: wannika1720@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของฟ้อนในประเพณีบุญบั้งไฟ บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของฟ้อนในประเพณีบุญบั้งไฟ บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานแก่นักศึกษาในประเพณีบุญบั้งไฟ บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยครั้งนี้ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและนำเสนอในแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่า 1. ประวัติความเป็นมาของฟ้อนในประเพณีบุญบั้งไฟ ที่สืบทอดมาแต่โบราณในงานประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน ซึ่งจัดขึ้นในเดือนหกของทุกปี เรียกว่า ฟ้อนกลองตุ้ม เป็นการฟ้อนบูชาพญาแถนเพื่อขอฝนให้ตกตามฤดูกาล สมัยโบราณใช้ผู้ฟ้อนทั้งชายและหญิงไม่จำกัดจำนวน มีผู้ฟ้อนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป วิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงผู้ฟ้อนมีอยู่ 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ประมาณ พ.ศ. 2462 ผู้ฟ้อนกลองตุ้มจะเป็นผู้ชายทั้งหมด ระยะที่ 2 ประมาณ พ.ศ. 2500 เริ่มมีการผสมผู้หญิงเข้ามามีส่วนในการฟ้อน ระยะที่ 3 ประมาณ พ.ศ. 2505 ถือว่าเป็นช่วงที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบผู้ฟ้อนอย่างมาก พัฒนามาจากระยะที่ 2 คือมีทั้งผู้หญิงและผู้ชายฟ้อน 2. องค์ประกอบของการฟ้อนกลองตุ้ม ด้านเครื่องแต่งกาย แบ่งเป็น 2 ยุค คือ ยุคโบราณ และยุคใหม่ ดนตรีที่ใช้ประกอบการฟ้อนกลองตุ้มมี 2 ชนิด คือ กลองตุ้มและพังกาต ทำฟ้อนกลองตุ้มมีทั้งหมด 5 ท่า 3. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานแก่นักศึกษา ประกอบด้วยขั้นวางแผนและเตรียมการ ด้วยการศึกษาชุมชน จากนั้นนำข้อมูลมาประชุมชี้แจง ต่อมาคือขั้นตอนดำเนินการ มี 2 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นเรียนรู้ในชุมชน จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 การเรียนรู้ในชุมชนด้านท่าฟ้อนและศึกษาองค์ประกอบทางด้านการแสดง ครั้งที่ 2 การเรียนรู้ในชุมชนจากประสบการณ์จริง จากนั้นเกิดขั้นสะท้อนคิด เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน นักศึกษาได้สะท้อนและถอดบทเรียนที่ได้จากการเรียนรู้ในชุมชน 4 ข้อ ดังนี้ 1.การเรียนรู้เพื่อเกิดความรู้ 2.การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง 3. การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น 4.การเรียนรู้เพื่อใช้ชีวิต

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน; ประเพณีบุญบั้งไฟ; ฟ้อน

*Received: 13 June 2024, Revised: 25 June 2024, Accepted: 27 June 2024

Community-Based Learning Management for Students through Dancing in Bun Bang Fai tradition of Ban Huai Khayung. Warin Chamrap District, Ubon Ratchathani Province

Thornchaya Phoomjiroj

Bachelor of Education Program Department of Dance Studies
Faculty of Education and Human Development, Sisaket Rajabhat University
Corresponding author e-mail: wannika1720@gmail.com

ABSTRACT

The objectives of this research study are 1) to study the history of the dance in the Bun Bang Fai tradition. Ban Huai Khayung Warin Chamrap District Ubon Ratchathani Province 2) To study the elements of the dance in the Bun Bang Fai tradition. Ban Huai Khayung Warin Chamrap District Ubon Ratchathani Province and 3) to study guidelines for organizing community-based learning for students in the Bun Bang Fai tradition. Ban Huai Khayung Warin Chamrap District Ubon Ratchathani Province This research Collect data from documents and field data. This is qualitative research and is presented in a descriptive and analytical manner. The results of the study found that: 1. History of the dance in the Bun Bang Fai tradition. which has been passed down since ancient times in the Bun Bang Fai tradition of the Isan people Which is held in the sixth month of every year, called Fon Klong Tum. It is a dance to pay homage to Phaya Tan, asking for rain to fall according to the season. In ancient times, an unlimited number of both male and female dancers were used. There are two or more dancers. The evolution of dancers has 3 phases: Phase 1, around 1919, all Klong Tum dancers were men. Phase 2, around 1957, started to include women. Participated in the third phase of dancing, around 1962, is considered a period in which the style of dancers was greatly changed. Developed from the second phase, where both women and men dance. 2. Components of the Klong Tum dance. In terms of clothing, it is divided into 2 eras: the ancient era and the modern era. There are 2 types of music used to accompany the Klong Tum dance: Klong Tum and Phang Had. There are a total of 5 postures for the Klong Tum dance. 3. Guidelines for organizing community-based learning for students. Consists of the planning and preparation stages. with community education Then bring the information to the meeting for clarification. Next is the action step. There are 2 steps: Step 1, learning in the community, 2 times. The 1st time is learning in the community about dance moves and studying the elements of performance. The 2nd time is learning in the community from real experience. Then there is the reflection stage. At the end of learning with the community Students reflected and extracted 4 lessons learned from learning in the community as follows: 1. Studying to gain knowledge. 2. Learning for practical use 3. Learning to live together and learning to live with others. 4. Learning to live life.

Keywords: community-based learning management; Bun Bang Fai tradition; dance

บทนำ

การบริการทางการศึกษาที่ตื้นเขินจำเป็นต้องส่งเสริมให้บุคคลได้รับการพัฒนาอย่างเต็มสมรรถนะหรือเต็มศักยภาพของตน บนพื้นฐานของบริบททั่วไปผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเสรี ดังนั้นในการจัดการเรียน การสอนจำเป็นต้องจัดการเรียนรู้ทั้งในและนอกชั้นเรียน สามารถบูรณาการเนื้อหาให้เชื่อมโยงกับชุมชนโดยใช้ การปฏิบัติงานด้วยการลงมือปฏิบัติจริงในชุมชน ซึ่งการพัฒนาศักยภาพของคนถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนา ประเทศให้ มุ่งสู่ความก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน คนไทยให้ความสำคัญ ต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และใช้ความรู้เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถใช้ความรู้จัดการตนเองได้ เพิ่ม มากขึ้น แต่ในทางกลับกัน แบบแผนการจัดการศึกษาโดยสถานศึกษาได้แยกคนออกจากชุมชน สังคม วัฒนธรรม จิตวิญญาณของความเป็นท้องถิ่นจนลืมรากเหง้า วิถีชีวิตและความเป็นตัวตนเกือบสิ้นเชิง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ ชุมชนเป็นฐานหรือการศึกษาฐานชุมชนเปลี่ยนแปลงทัศนคติจากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิมไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ที่เป็น การเรียนรู้เพื่อชีวิต สามารถนำทักษะที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ (กัญญาณัฐ ลิ้มสวัสดิ์, 2565) ด้วยการพินิจพิจารณาพื้นที่ที่มีการสืบสานกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษเพื่อไม่ให้เลือนหายไป

ประเพณีฮิตสิบสองหรือจาริตประเพณีสิบสองเดือน เป็นธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา แต่ บรรพบุรุษ ในแต่ละประเพณีของชาวอีสานก็จะมีพิธีการพืชมงคลซึ่งถือว่าเป็นหลักสำคัญอีกประการหนึ่ง เช่น เดือน 3 และเดือน 4 ทำบุญข้าวจี๋ ในตอนแห่ปั่นข้าวจี๋ จะมีการร้องรำทำเพลงด้วยความสนุกสนาน เดือน 5 เป็นงาน เทศกาลสงกรานต์ จะมีการรำรำในพิธีสงฆ์น้ำพระ มีการรำสะบ้า รำบูชาพระพุทธรูปและรำมอญซ่อนผ้า เดือน 6, 7, 8 มีการทำบุญเดือน 6 คือบุญบังไฟ มีการรำเซิ้งบังไฟและพ่อนกลองตุ้ม เดือน 9 มีการทำบุญข้าวประดับดิน มีการ รำรำหลักเมืองเลี้ยงพระในหมู่บ้าน เดือน 10 มีการทำบุญข้าวสาก ก็จะมีการทำเพลงเพื่อให้ข้าวกลิ้งลงตาม เดือน 11 บุญออกพรรษาก็จะมีการร้องรำทำเพลง และเดือน 12 ก็จะมีการทำบุญคูณลาน บุญนวดข้าว มีการรำรำ ด้วยจังหวะเกี่ยวข้าว ในปัจจุบันประเพณีฮิตสิบสองมักจะหลงเหลือปรากฏในชนบทที่ห่างไกล (วิณา วิสเพ็ญ, 2525) การแสดงพื้นบ้านที่นิยมแสดงในประเพณีฮิตสิบสองนั้น ปรากฏประเพณีบุญเดือนหกหรือที่รู้จักกันใน ประเพณี บุญบังไฟ ซึ่งเป็นฮิตประเพณีที่ชาวบ้านหรือชุมชนให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก และสืบทอดกันมา ยาวนานจากรุ่น สู่รุ่น การละเล่นในประเพณีบุญเดือนหกของชาวอีสานจะปรากฏการแสดงอีกชนิดหนึ่งของชาว อีสานเรียกว่า “พ่อนกลองตุ้ม” พ่อนกลองตุ้มเกิดในหลายพื้นที่ภาคอีสานที่มีความเชื่อเกี่ยวพญาแถน อาทิ ศรีสะเกษ ยโสธร และอุบลราชธานี ซึ่งหนึ่งในหมู่บ้านที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งประเพณีบุญเดือนหกที่น่าสนใจอีกหมู่บ้านหนึ่ง คือ บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

พ่อนกลองตุ้มเป็นการแสดงในประเพณีบุญบังไฟของชาวบ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัด อุบลราชธานี จัดขึ้นในเดือนหกของทุกปี ถือว่าเป็นประเพณีฮิตสิบสองที่ยังคงรักษาแบบฉบับดั้งเดิมของชาวบ้าน ห้วยชะยุ้ง ผู้พ่อนจะพ่อนเดินถอยหลังตามเสียงกลองตุ้มและพั้งฮาด ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน ชื่อของพ่อนกลองตุ้มจึงมีที่มาจากเครื่องดนตรี 2 ชนิด ที่ใช้ประกอบพิธีหรือแห่ของฝนตามความเชื่อ การแต่งกายที่แปลกตาเพราะผู้พ่อนจะใส่เล็บที่ทำจากหวายแล้วพันด้วยด้ายสีต่าง ๆ มีความยาวประมาณ 1 ฟุต เรียกว่า กรวยมือหรือขวยมือ และที่สำคัญอันเป็นองค์ประกอบหลักของพ่อนกลองตุ้มคือ ท่าพ่อน

จากความสำคัญของเหตุผลข้างต้น ปัจจุบันสังคมมีความเปลี่ยนแปลง ความเจริญเข้าสู่ชุมชน คนที่รักษามรดกของบรรพบุรุษเริ่มลดน้อยลง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยจากหลาย ๆ อย่าง อาทิ เศรษฐกิจ ความเชื่อ แม้กระทั่ง

อิทธิพลตะวันตกเริ่มเข้ามาเป็นเหตุผลหลัก ผู้ดำรงและสืบทอดในปัจจุบันเป็นผู้สูงอายุจึงทำให้การดำรงคงอยู่น้อยลง จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะภูมิปัญญาของชาวบ้านที่กำลังเลือนหายไปผ่านกระบวนการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานแก่นักศึกษา บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ อันจะนำไปพัฒนาต่อยอดให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษา อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพ่อนในประเพณีบุญบั้งไฟ บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
- 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของพ่อนในประเพณีบุญบั้งไฟ บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานแก่นักศึกษาในประเพณีบุญบั้งไฟ บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ประกอบด้วย ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพ่อนกลองตุ้ม บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

1.1.1 นางสาวนฤมล พิมพ์โพธิ์ ครูโรงเรียนบ้านบุเปือย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี

1.1.2 นายนิษฐา บุคพงศ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

1.1.3 นางสาวชุลีพร หงษ์วิเศษ ผู้พ่อนที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นชาวบ้านห้วยชะยุ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

1.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ประกอบด้วย ช่างพ่อน นักดนตรี

1.2.1 นางถวิล สีดา ผู้พ่อนกลองตุ้มชาวบ้านห้วยชะยุ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

1.2.2 นางทองม้วน วงศ์แสนสาร ผู้พ่อนและชาวบ้านห้วยชะยุ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

1.2.3 นางสมบัติ พิมพ์โพธิ์ ผู้พ่อนและชาวบ้านห้วยชะยุ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

1.3 กลุ่มบุคคลทั่วไป (General Informants) ประกอบด้วย ผู้ชมการแสดง ชาวบ้านทั่วไป

1.3.1 นายสมาน ตั้งใจ ชาวบ้านห้วยชะยุ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

1.3.2 นางทองสี หิปะนัต ชาวบ้านห้วยชะยุ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

1.3.3 นางสาวพัชรา แพทย์นาดี ชาวบ้านห้วยชะยุ้ง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

2.1 แบบสำรวจ ใช้แบบสำรวจเพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของความเป็นมา พัฒนาการ และเพื่อน ในประเพณีบุญบั้งไฟ ของบ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

2.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มบุคคลทั่วไป เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

2.2.3 แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มบุคคลทั่วไป

2.2.4 แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มบุคคลทั่วไป

2.3 แบบสังเกต (Observation) ประกอบด้วย

2.3.1 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ใช้สังเกตวิธีการ กระบวนการ ใช้ชุมชนเป็นฐานโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน และองค์ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับการพ้องในประเพณีบุญบั้งไฟ ของบ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

2.3.2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ใช้สังเกตสภาพสถานการณ์ทั่วไป ได้แก่ การดำเนินกิจกรรม การฝึกซ้อมก่อนออกแสดง การร่วมสังเกตในการแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ

3. การเก็บข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูลจากเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวข้องกับการพ้อง ในประเพณีบุญบั้งไฟ ของบ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีโดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ในห้องสมุดหน่วยงานราชการต่าง ๆ

3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำการเก็บข้อมูลตามโดยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลโดยวิธีการต่าง ๆ การสำรวจ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

4. กระบวนการจัดการการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

5. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การจัดกระทำข้อมูล

5.1.1 นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย การสำรวจ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการอบรมเชิงปฏิบัติ การตรวจสอบความถูกต้องตามประเด็นที่วางไว้

5.1.2 นำข้อมูลมาสังเคราะห์จำแนกหมวดหมู่และประเภท

5.1.3 สรุปข้อมูล

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านเนื้อหา (Content analysis) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวอีสาน ดนตรีและการแสดงพื้นบ้านอีสาน และข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการวิจัยเรื่องประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบ ท่าพ้องในประเพณีบุญบั้งไฟ บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ด้านข้อมูลภาคสนาม ใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

5.2.3 นำข้อมูลทั้งหมดที่จัดหมวดหมู่แล้วมาแปลความหมายข้อมูล (Interpreting data) โดยใช้วิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ โดยอาศัย ทฤษฎีในการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้คำอธิบายกับข้อมูล

6. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมา

พ่อนในประเพณีบุญบั้งไฟหรือพ่อนกลองตุ้มไม่มีหลักฐานบ่งชี้ชัดเจนว่าเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อใด ที่ไหน เช่นเดียวกับกับบุญบั้งไฟจึงสันนิษฐานคำบอกเล่าปะติดปะต่อมาเล่าสู่กันฟัง (วาสนา นันทุพา, 2540) บ้านห้วยชะยุ่งนั้นนับว่ามีความเป็นมาสลับซับซ้อน เนื่องจากมีบุคคลหลายกลุ่มและหลายหมู่บ้านได้เข้ามาตั้งครอบครัว ในระหว่างปี พ.ศ. 2462 นายหน้อยพร้อมด้วยนางหอมผู้เป็นภรรยาได้อพยพมาจากบ้านหนองแก้วเดิมเป็น คนบ้านหม้า อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้มาแต่งงานกับนางสาวหอม บ้านสีแก้ว อยู่กันกันได้ 5 ปี เห็นว่า ควรจะแยกครอบครัวจากพ่อแม่มาตั้งครอบครัวใหม่ จึงพากันมาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านห้วยชะยุ่งในปัจจุบันนี้ ผู้ที่อพยพมาพร้อมกันมี 3 ครอบครัว คือ ครอบครัวและก้านั้นเรื่อง ต่อมามีคนจีนมาจากจังหวัดอุบลราชธานี ชื่อ ช่งฮะกับภรรยาชื่อนางรูป มาตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วยโดยได้ตั้งร้านค้าขายอยู่บริเวณสถานีรถไฟ จากนั้นจึงเริ่มมีหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียง ได้อพยพครอบครัวมาตั้งหลักแหล่งมากขึ้น และมีหมู่บ้านที่ใกล้เคียงคือ บ้านราษฎร์สำราญ ซึ่งเป็นกลุ่มที่อพยพมาจากบ้านท่าลาดและบ้านน้ำเที่ยง (ทองม้วน วงศ์แสน, สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2564)

ต่อมามีคนจีนมาตั้งร้านค้าชื่อ ฮวดเส็ง และมีโรงสีไฟตั้งขึ้นในหมู่บ้านเป็นครั้งแรก ราษฎรได้พากัน ตั้งวัดขึ้นประจำหมู่บ้านอยู่ทางทิศใต้ของทางรถไฟหรือทางทิศเหนือของหมู่บ้านได้เปิดโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ในบริเวณวัดมีครูใหญ่ชื่อ นายพิมพ์ เป็นริ้วแรงในการจัดตั้งรับนักเรียน อายุ 20 ปี ดำเนินการสอนโดยครูโฮม (ไม่ทราบนามสกุล) และเจ้าอาวาส พ่อใหญ่หน้อยและแม่ใหญ่หอมซึ่งเป็นผู้อาวุโสในหมู่บ้านห้วยชะยุ่ง ในขณะนั้น เมื่อเห็นวัดร้างจึงได้ไปขอให้นายดอนอุปการะเป็นบุตรบุญธรรม จนกระทั่งสามเณรทั้งสองลาสิกขาบทได้แต่งงาน มีครอบครัวสำหรับงานดอน จำปาสาได้มีความรู้ด้านการฟ้อนชวยมือจึงได้ฝึกหัดให้แก่หนุ่มสาวชาวบ้านห้วยชะยุ่งเพื่อใช้สำหรับพ่อนในงานประเพณีบุญเดือนหกจนกระทั่งปัจจุบันนี้

การพ่อนกลองตุ้มของชาวบ้านห้วยชะยุ่งได้เกิดจากนายดอน จำปาสา ซึ่งเป็นบิดาของนางทองม้วน วงศ์แสนสา ได้สอนการพ่อนกลองตุ้มขึ้น ซึ่งต้องการให้ลูกหลานอนุรักษ์การฟ้อนนี้เอาไว้ พอมีงานพ่อนดอนจะตีกลองให้ดังไปทั่วบ้านไว้แต่เนิ่น ๆ ประมาณตีห้าพ่อนดอนก็จะตีกลองอ้อมบ้านตีเข้าตีเย็น ในสมัยโบราณจะไม่สวมรองเท้า บางคนจะเอากระจกเล็กมาคล้องคอหรือไม่ก็เอากระดิ่งที่คล้องคอว่ามาแขวนเอวคนพ่อน นางทองม้วนจึงคิดแก้วิธีไม่ให้ร้อนเท้าด้วยการสวมรองเท้าในการพ่อนและมีการสวมหมวกและใส่แว่นตา หลังจากที่พ่อนดอนเสียชีวิตลงก็มีนางทองม้วน วงศ์แสนสาและลูกเขย ชื่อนายบุญชู วงศ์แสนสา ได้สืบทอดมาถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 1 ลักษณะและรูปแบบการฟ้อนกลองต๋มบ้านห้วยชะยุ้ง

สมัยโบราณการฟ้อนกลองต๋มนั้นใช้ผู้ฟ้อนทั้งชายและหญิงไม่จำกัดจำนวน ผู้แสดงใช้ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ทั้งนี้แล้วแต่ความเหมาะสมของสถานที่แสดง ผู้ฟ้อนกลองต๋มนั้นจะเป็นชาวบ้านห้วยชะยุ้งแทบทั้งสิ้น พบว่า มีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงผู้ฟ้อนอยู่ 3 ระยะ ดังนี้ (สุสิทธิ์ หงษ์วิเศษ, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2566)

ระยะที่ 1 ประมาณ พ.ศ. 2462 ผู้ฟ้อนกลองต๋มจะเป็นผู้ชายทั้งหมด เนื่องจากผู้ชายชอบ ความสนุกสนาน ชอบดื่มสุราแล้วฟ้อนรำกันตามประเพณี และอีกเหตุผลหนึ่ง สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากการที่ผู้หญิงนั้นทำหน้าที่กรรยา ทำงานบ้านเป็นแม่ศรีเรือนและต้องเลี้ยงลูกจึงไม่เหมาะที่จะมาฟ้อนในการประเพณีอย่างผู้ชาย

ระยะที่ 2 ประมาณ พ.ศ. 2500 เริ่มมีการผสมผู้หญิงเข้ามามีส่วนในการฟ้อนกลองต๋มด้วยกับผู้ชาย น่าจะมีเหตุผลมาจากสภาพทางสังคมที่มีการพัฒนา มีการยอมรับผู้หญิงเข้ามาฟ้อนกลองต๋ม โดยการพิจารณา จากทางวัด ผู้นำชาวบ้าน และลูกบ้านมาจากการประชุมเพื่อปรึกษาหารือกัน

ระยะที่ 3 ประมาณ พ.ศ. 2505 ถือว่าเป็นช่วงที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบผู้ฟ้อนอย่างมาก พัฒนา มาจากระยะที่ 2 คือ มีทั้งผู้หญิงและผู้ชายฟ้อน พอมาถึงระยะนี้ใช้เฉพาะผู้หญิงฟ้อน เนื่องจากเหตุผลที่ฝ่ายชายมีภาระในการรับผิดชอบหาเลี้ยงครอบครัวจึงไม่มีเวลาที่จะมาฟ้อนมาฝึกหัดกลองต๋ม ยังคงมีเพียงผู้ชาย 2 คนที่เป็นผู้ตี กลองต๋มและพั้งฮาดเท่านั้น

2. องค์ประกอบของการฟ้อนกลองต๋ม มีองค์ประกอบ ดังนี้

2.1 เครื่องแต่งกายฟ้อนกลองต๋ม

เครื่องแต่งกายของฟ้อนกลองต๋มบ้านห้วยชะยุ้งนั้น ส่วนมากผู้ฟ้อนจะจัดหาเองโดยส่วนตัว หากเป็นผ้าซิดหรือผ้าโสร่งผู้ฟ้อนจะทอเองแล้วนำมาใช้ในการฟ้อน เครื่องแต่งกายของนักแสดงและนักดนตรีจะแต่งกายเหมือนกันตรงที่นักดนตรีไม่สวมขวยมือ อุปกรณ์ในการแต่งกายจะใช้อุปกรณ์ที่หาได้ตามท้องถิ่น เป็นส่วนมาก (นิษฐา บุคพงศ์, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2566) ดังนี้

2.1.1 เสื้อหม้อฮ่อมที่ทำมาจากโทเรหรือผ้าฝ้าย นำมาตัดเป็นเสื้อสำเร็จรูป ซึ่งปัจจุบันมีจำหน่ายตามท้องตลาด

2.1.2 โสร่งเป็นด้ายที่ทอด้วยผ้าโทเรหรือไหมสีต่าง ๆ โดยทอเป็นผ้าตาสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ สลับกัน

2.1.3 ผ้าขิด คือผ้าที่ทอมาจากเส้นไหมที่ย้อมสีต่าง ๆ ตามที่ต้องการ การทอผ้าขิดจะทอโดยการเก็บขิดสลับกับการทอแบบธรรมดา ผ้าขิดจะมีความกว้างประมาณ 12 นิ้ว ยาวประมาณ 1 วาเศษ ๆ (ประมาณ 2 เมตร) การใช้ผ้าขิดในการฟ้อนกลองตุ้มจะใช้ด้วยกัน 4 ผืน คือ

- 1) ผืนที่ 1 โปกศรีษะ
- 2) ผืนที่ 2 ใช้เป็นสไบเฉียงไหล่ซ้ายมาเอด้านขวา
- 3) ผืนที่ 3 ใช้เป็นสไบเฉียงไหล่จากไหล่ขวาเอด้านซ้าย
- 4) ผืนที่ 4 มัดที่เอวของผู้แสดง

2.1.4 ตุ้มเป คือ ใบตาลที่นำมาสานห่อกันมีความยาวประมาณ 60-70 เซนติเมตร) 2 เส้นไขว้กัน

2.1.5 ขวยมือหรือเล็บที่ทำจากหวาย พันรอบก้านด้วยสีสันสดใส แล้วทำดอกฝ้ายอยู่บนปลายเล็บ

ภาพที่ 2 เครื่องแต่งกายฟ้อนกลองตุ้ม

ลักษณะของการแต่งกายของฟ้อนกลองตุ้มนั้น จะสังเกตได้ว่าจะมีการนำผ้าพื้นเมืองมาใช้ในการแสดงมาก โดยชาวบ้านจะนำผ้าขิดที่ทอเองมาใช้ในการแสดง ใครได้รำก็เตรียมอุปกรณ์เครื่องแต่งกายมาเอง

2.2 เครื่องดนตรีฟ้อนกลองตุ้ม

ดนตรีที่ใช้ประกอบการฟ้อนกลองตุ้มมี 2 ชนิด คือ กลองตุ้มและพังกาต เครื่องดนตรีทั้งสองอย่างนี้ถือว่ามีความสำคัญต่อการฟ้อนกลองตุ้มหากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้ กลองตุ้มและพังกาตอยู่มีประวัติการสืบทอดมาตั้งแต่เริ่มมีการฟ้อนประมาณ พ.ศ. 2462 จวบจนกระทั่งปัจจุบันก็ยังคงใช้กลองตุ้มและพังกาตเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญที่สุดสำหรับการฟ้อน

ภาพที่ 3 นักดนตรีและเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการฟ้อนกลองตุ้ม

2.3 เพลงที่ใช้ประกอบการฟ้อนกลองตุ้ม

เพลงที่ใช้ประกอบการฟ้อนกลองตุ้ม เนื้อเพลงที่เป็นคำร้องไม่มี มีแต่ทำนองเพลงเท่านั้นและ มีเสียงเครื่องดนตรีเพียง 2 ชนิดคือ เสียงผ่าง (ฟ้างฮาด) และเสียงตุ้ม (เสียงกลองตุ้ม) เวลาที่จะตีให้เป็นจังหวะช้าหรือเร็วกระชับในช่วงเวลาที่เปลี่ยนทำนองเท่านั้น

2.4 ทำฟ้อนกลองตุ้ม

ทำฟ้อนกลองตุ้มของบ้านห้วยชะยุ้งจะเป็นไปอย่างไม่มีแบบแผน ทำฟ้อนนั้นจะเน้นการใช้มือแขนและขาเป็นส่วนมาก และฟ้อนประกอบเสียงกลองตุ้มและฟ้างฮาดเท่านั้น ใครจะฟ้อนจะรำทำไหนก็ตามใจ ไม่มีขอบแบบแผนในทำฟ้อนจะเน้นความสนุกสนานในงานบุญเป็นส่วนมาก การจัดระเบียบการฟ้อนก็เป็นแถวเดี่ยวยาวตลอด ทำฟ้อนกลองตุ้มก็ยังคงรูปเดิมเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นของตัวเอง เป็นต้นฉบับของตำบลห้วยชะยุ้งและตำบล ท่าลาดจะเอาจังหวะอื่นหรือทำรำอื่นมาเพิ่มเติมไม่ค่อยได้และขัดต่อรูปแบบเดิมที่คนโบราณยึดถือปฏิบัติมา ด้วยเหตุนี้จึงได้ปรับปรุงและเพิ่มเติมด้านการแต่งตัวระเบียบแถวในการฟ้อนเพิ่มสีสันให้หลากหลายยิ่งขึ้นกว่าเดิม เช่น ปรับปรุงการแต่งตัวให้ดูเป็นแบบเดียวกันทั้งหมดสีสันให้ดูสวยงามมากยิ่งขึ้น (จุลิศพร หงษ์วิเศษ, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2566) ฟ้อนกลองตุ้มบ้านห้วยชะยุ้ง เดิมทำฟ้อนฟ้อนกลองตุ้มจะเป็นไปแบบเรียบง่ายตามสภาพสิ่งแวดล้อมที่พอมีร้องรำทำเพลงได้ ทำฟ้อนกลองตุ้มของชาวบ้านแห่งนี้จะมีทำรำแบบดั้งเดิมหรือมีทำฟ้อนที่มี แบบฉบับอยู่ เพราะนับได้ว่าเป็นประเพณีพื้นบ้านแบบดั้งเดิม ตั้งแต่โบราณกาลและไม่ว่าได้กรุ่นหลังของชาวบ้านนี้เมื่อได้ยินเสียงดนตรี (กลองตุ้ม, ฟ้างฮาด) ก็จะรู้ว่าฟ้อนทำไหนเปลี่ยนตอนไหนจังหวะและทำฟ้อนจะมีตายตัวอยู่แล้ว (นฤมล พิมพ์โพธิ์, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2566)

3. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานแก่นักศึกษา

ในกระบวนการส่งเสริมจัดการการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานแก่นักศึกษานั้น ผู้วิจัยใช้กลุ่มนักศึกษาจากสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญดังนี้

3.1 ขึ้นวางแผนและเตรียมการ ในขั้นของการวางแผนและเตรียมการนั้น มีดังนี้

3.1.1 ศึกษาชุมชน ในกระบวนการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ นั้น ผู้วิจัยได้นำนักศึกษาลงพื้นที่เพื่อศึกษาโดยการสำรวจ สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม กับชุมชนในด้านของทำฟ้อนและองค์ประกอบของการฟ้อนเป็นส่วนใหญ่ ชุมชนได้ให้ความรู้กับนักศึกษาอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้ได้รับประสบการณ์จริงจากชุมชน

3.1.2 ประชุมชี้แจง

เมื่อได้ข้อมูลการศึกษาชุมชนแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จากนั้นได้ทำความเข้าใจกับนักศึกษาถึงกระบวนการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์จริง

3.2 ขั้นตอนการ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งกระบวนการออกเป็น 2 ขั้นตอนด้วยกันเพื่อให้นักศึกษาได้นำความรู้มาสะท้อนคิด มีขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 เรียนรู้ในชุมชน การลงเรียนรู้ในชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ครั้ง ดังนี้

1. ครั้งที่ 1 การเรียนรู้ในชุมชนด้านทำฟ้อนและศึกษาองค์ประกอบทางด้านการแสดงของฟ้อนกลองตุ้ม จากนั้นนักศึกษาได้นำความรู้และประสบการณ์จริงที่ได้มาฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความชำนาญเพื่อที่จะได้เข้าร่วมการฟ้อนในประเพณีบุญบั้งไฟ

ภาพที่ 4 นักศึกษาลงไปเรียนรู้ในชุมชน โดยได้รับการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

2. ครั้งที่ 2 การเรียนรู้ในชุมชนจากประสบการณ์จริง ประเพณีบุญบั้งไฟถูกกำหนดขึ้นในวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2567 เพื่อเป็นการสืบสานประเพณีฮีตเก่าโบราณตามความเชื่อในเรื่องของการขอฝน นักศึกษาได้เรียนรู้การฟ้อนในบรรยากาศที่เป็นประเพณีของชุมชนอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการได้เข้าร่วมขบวนฟ้อนกลองตุ้ม การได้เรียนรู้การสวมใส่เครื่องแต่งกาย การได้มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนด้วยความเป็นกันเองและสนุกสนาน สร้างคุณค่า สร้างความตระหนักถึงมรดกทางการแสดงพื้นถิ่นได้อย่างดี

ภาพที่ 5 การเรียนรู้ในชุมชนจากประสบการณ์จริงในประเพณีบุญบั้งไฟ

3.2.2 สะท้อนคิด เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน นักศึกษาได้สะท้อนคิดและถอดบทเรียนที่ได้จากการเรียนรู้ในชุมชน ดังนี้

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ นักศึกษาได้รู้จักการแสวงหาความรู้และวิธีการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เน้นการฝึกสมาธิ ให้มีสติ มีความจำที่ดี สอดคล้องกับประสบการณ์ในการปฏิบัติ
2. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มสมรรถนะ เพื่อพัฒนาความสามารถและความชำนาญ รวมทั้งสมรรถนะทางด้านวิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ ปรับประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานและอาชีพได้อย่างเหมาะสม
3. การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น นักศึกษาสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความตระหนักในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแก้ปัญหา การจัดการ ความขัดแย้งด้วยความสันติ มีวิธีการเคารพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เข้าใจความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของแต่ละบุคคลในสังคม
4. การเรียนรู้เพื่อชีวิต นักศึกษาได้เรียนรู้เพื่อพัฒนาทุกด้านทั้งจิตใจ ร่างกาย และสติปัญญาให้มีความสำคัญกับจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ สามารถปรับตัวและปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเอง เข้าใจตนเองและผู้อื่น

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติจากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิมไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ที่เป็นการเรียนรู้เพื่อชีวิต สามารถนำทักษะที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพได้โดยด้วยการแสดงพื้นถิ่นจากฟ่อนกลองต๋มในประเพณีบุญบั้งไฟ บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีประเด็นที่จะอภิปรายผลที่สำคัญ 2 ประเด็น ดังนี้ 1. ท่าพ่อนดั้งเดิมจากประเพณีบุญเดือนหก บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี หรือที่เรียกว่าพ่อนกลองตุ้มที่เป็นศิลปะการแสดงหรือการเล่นพื้นบ้านของชาวอีสานซึ่งมีพื้นฐานจากความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ทำให้เกิดศิลปะการแสดงที่งดงามตามธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งพ่อนกลองตุ้มของชาวบ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีนั้น แต่เดิมจะไม่มีท่าทำที่เป็นแบบแผน และผู้พ่อนจะได้รับถ่ายทอดโดยตรงจากบรรพบุรุษ รุ่นสู่รุ่น แต่เดิมผู้พ่อนจะเป็น ชาย เมื่อมีความก้าวหน้าทางสังคมบทบาทผู้หญิงเริ่มมีมากขึ้น ผู้หญิงจึงเริ่มมาร้องรำทำเพลง เช่นเดียวกัน พจน์มัลย์ สมรรถบุตร (2538) ได้ศึกษาเรื่องการพ่อนผู้ไทยในเรณูนคร ซึ่งมีความเป็นมาใกล้เคียงกันว่าการพ่อนไม่มีแบบแผน เป็นเพียงการร้องรำทำเพลง ท่าทางการพ่อนเลียนแบบธรรมชาติ อดิฝีมือกันระหว่างผู้ชายกับผู้ชาย 2. ในด้านขององค์ประกอบของการแสดงนั้น วาสนา บันทุปา (2540) ได้กล่าวถึงการพ่อนในบุญบั้งไฟว่า เริ่มมีผู้หญิงเข้ามาร่วมแสดงโดยการแต่งกายเลียนแบบและออกท่าทางอย่างผู้ชาย เมื่อมองผิวเผินก็จะนึกว่าเป็นผู้ชายจริง ส่วนดนตรีเป็นดนตรีพื้นบ้านที่ชาวบ้านแต่โบราณคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมาเอง เครื่องดนตรีทั้ง 2 ชนิดนี้ ไม่ว่าจะเป็นกลองตุ้มและ พังฮาดจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ และจะนำเครื่องดนตรีชนิดอื่นเข้ามาประกอบด้วยไม่ได้เช่นกัน ผลการศึกษาล้วน ส่งให้เห็นถึงการสืบทอด ดังที่บุญสม ยอดมาลี (2537) ได้กล่าวถึง ประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว มีบริบทและความเป็นมาอันยาวนานแล้วยังได้รับการถ่ายทอดสั่งสมและขัดเกลาสามารถตอบสนองปัญหาหรือ ความต้องการพื้นฐานทางสังคมอีสานอย่างสมดุลและต่อเนื่อง จึงทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชนกลุ่มนี้ยังคงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน เช่นเดียวกับอุดม หนูทอง (2531) กล่าวว่า การเล่นพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ชาวบ้านสมัยก่อนสร้างสรรค์ขึ้นจากเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมแต่ละถิ่น เป็นมรดกที่ชาวบ้านนั้น สั่งสม สืบทอดเป็นอย่างดีชาวบ้าน คือ อาศัยการบอกเล่าจดจำทำตามครู รูปแบบซึมซับ และรับความพอใจ การเล่นพื้นบ้านจึงเป็นส่วนหนึ่งของชาติ และเป็นชีวิตจิตใจของชาวบ้าน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของบ้านห้วยชะยุ้งไว้ ควรสนับสนุนและรักษาเอกลักษณ์ของชาวบ้านห้วยชะยุ้งไว้ให้คงอยู่ต่อไป
2. ควรที่จะมีการส่งเสริมประเพณีพ่อนกลองตุ้ม และองค์ประกอบต่าง ๆ ให้คงอยู่ในลักษณะแบบโบราณไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
3. เนื่องจากการพ่อนกลองตุ้ม ไม่มีเอกสารใดที่จะเป็นหลักฐานได้ ข้อมูลที่ได้มาส่วนมากมาจากการสัมภาษณ์จากผู้รู้ อาจไม่ละเอียดเท่าที่ควร จึงควรเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีการพ่อนกลองตุ้มไว้เพื่อคนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานแก่นักศึกษา: พ่อนในประเพณีบุญบั้งไฟ บ้านห้วยชะยุ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาท่าพ่อนและองค์ประกอบ ซึ่งมีแบบฉบับอยู่แล้วจึงนับได้ว่าเป็น

ประเพณีพื้นบ้านแบบดั้งเดิม ตั้งแต่โบราณกาลและไม่ว่าเด็กรุ่นหลังของชาวบ้านนี้ เมื่อได้ยินเสียงดนตรี (กลองตุ้ม และพิงฮาด)

ในอดีตกาลฟ้อนเพื่อความสนุกสนานในงานบุญบั้งไฟ พอถึงเดือน 6 ชาวบ้านจะมารวมตัวกันที่วัดเพื่อทำบุญและเป็นการบูชาบวงสรวงพญาแถนผู้ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต เมื่อชาวบ้านรวมตัวกันที่วัดโดยมีผู้นำชาวบ้านเป็นหัวหน้า ชาวบ้านก็จะเริ่มจัดงานบุญบั้งไฟ ทำฟ้อนกลองตุ้มของบ้านห้วยชะยุ้งจะเป็นไปอย่างไม่มีแบบแผน และฟ้อนประกอบเสียงกลองตุ้มและพิงฮาดเท่านั้น ผู้ฟ้อนส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนถึงคนชรา ใช้ผู้ฟ้อนตั้งแต่ 20 - 60 คน แล้วแต่โอกาสของการแสดง ผู้ฟ้อนแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะแรกใช้ผู้ชายฟ้อน ระยะที่ 2 ใช้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงฟ้อน ระยะสุดท้ายมีพัฒนาการมาจนถึงปัจจุบันใช้เฉพาะผู้หญิงฟ้อน เครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงแต่งตัวคล้ายกันทุกอย่าง แตกต่างตรงที่ในปัจจุบันใช้ไหมพรมมาทำแทนใบตาล ทำฟ้อนกลองตุ้มที่ยังคงรูปเดิมเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นของตนเอง เป็นต้นฉบับของตำบลห้วยชะยุ้ง จะเอาจังหวะอื่นหรือทำรำอื่นมาเพิ่มเติมไม่ค่อยได้ และขัดต่อรูปแบบเดิมที่คนโบราณยึดถือปฏิบัติมา

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาณัฐ ลิ้มสวัสดิ์. (2565). *การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน : กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21* ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง.
- ชุลีพร หงส์วิเศษ. (2566). *องค์ประกอบของฟ้อนกลองตุ้ม*. ชาวบ้านห้วยชะยุ้งและผู้สืบทอดฟ้อนกลองตุ้ม. 22, 28 ตุลาคม 2566
- ทองม้วน วงศ์แสน. (2564). *ความเป็นมาและพัฒนาการฟ้อน*. ชาวบ้านห้วยชะยุ้งและผู้สืบทอดฟ้อนกลองตุ้ม. 28 มีนาคม 2564.
- นฤมล พิมพ์โพธิ์. (2565). *ทำฟ้อนกลองตุ้ม*. ครูผู้ช่วยโรงเรียนบ้านปูเป้อย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี. 28 มีนาคม 2565.
- _____. (2566). *ทำฟ้อนกลองตุ้ม*. ครูผู้ช่วยโรงเรียนบ้านปูเป้อย อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี. 10 ธันวาคม 2566.
- นิษฐา บุคพงศ์. (2566). *การแต่งกายของฟ้อนกลองตุ้ม*. อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. 28 ตุลาคม 2566.
- บุญสม ยอดมาลี. (2537). *“วิธีการศึกษาประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น”* ใน *สมบัติอีสานใต้*. บุรีรัมย์: สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.
- พจมาลย์ สมรรคบุตร. (2538). *แนวความคิดประดิษฐ์ทำรำเซิ้ง*. อุตรธานี : ภาควิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุตรธานี.
- วาสนา นันทุปา. (2540). *ฟ้อนขวมืออีสาน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วีณา วิสเพ็ญ และคนอื่นๆ. (2525). *รายงานผลโครงการทำนุบำรุงศิลปะและการแสดงภาคอีสาน ประจำปีงบประมาณ 2525*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

อุดม หนูทอง. (2531). *ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้*. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา.
อุตร บัวงาม. (2562). *กรวยมือ*. ชาวบ้านบ้านหนองแก้ว. 28 มีนาคม 2562.